

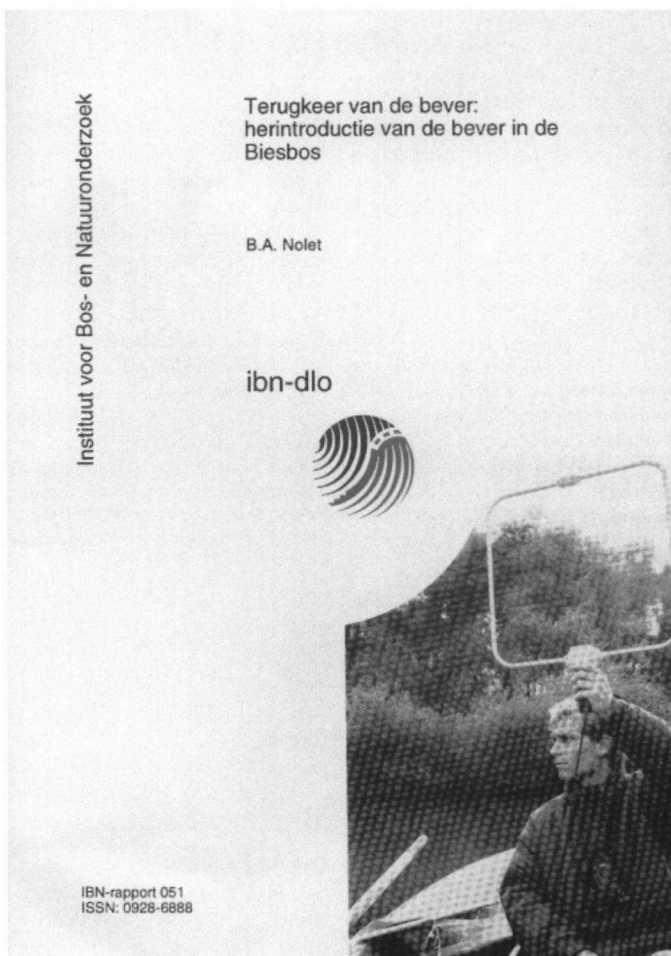
De terugkeer van de bever

In 1988 werden zes bevers uitgezet in de Zuidwaard van de Biesbos. In de jaren 1989 tot en met 1991 volgden er nog zesendertig. Deze herintroduktie (in de vorige eeuw kwamen ze nog vrij levend in Nederland voor) had het karakter van een experiment dat na vijf jaar moest uitwijzen of het mogelijk en wenselijk was om de bever zijn plaats in de Nederlandse fauna terug te geven. Zoogdier heeft hier regelmatig over gerapporteerd. Het IBN-rapport *'Terugkeer van de bever: herintroduktie van de bever in de Biesbos'* is de weerslag van het onderzoek gekoppeld aan deze herintroduktie.

De Biesbos werd indertijd als uitzetlokatie gekozen vanwege de grote oppervlakte geschikt leefgebied en omdat men verwachtte dat de bevers een structurerende invloed zouden hebben op de nog jonge, eenvormige wilgenbossen. Critici waren echter sceptisch over de haalbaarheid van het experiment vanwege de slechte waterkwaliteit en de hoge recreatiedruk. Het begeleidend onderzoek richtte zich derhalve op drie vragen: (1) biedt de Biesbos genoeg ruimte voor een levensvatbare populatie, (2) wat is de invloed van de bevers op de vegetatie en (3) treden er conflicten op met andere belangen.

Bladerend door het rapport en het uitgebreide dankwoord overziend wordt duidelijk hoeveel tijd en mankracht nodig is om deze drie vragen te beantwoorden. Het blijkt echter meer dan de moeite waard te zijn geweest, want de antwoorden blijken heel anders dan men aan het begin van het experiment verwachtte. Aan de hand van veel figuren en tabellen wordt de lezer duidelijk gemaakt dat de Biesbos niet zo'n geschikt leefgebied is voor bevers. Niet vanwege de aan-

BESPREKING BOEK

wezige zware metalen of de hoge recreatiedruk, maar vanwege de monocultuur van wilgen. In tegenstelling tot de verwachtingen hadden de bevers nauwelijks een structurerend effect op de wilgenvegetatie, maar beïnvloedde deze, door het eenzijdige voedselaanbod, wel de populatiedichtheid van de bevers. De verwachting is, dat er onder de huidige omstandigheden voldoende ruimte is om op de korte termijn (20

jaar) een populatie te handhaven in de Biesbos. Op de iets langere termijn (100 jaar) is de uitsterfkans echter vrij groot. Een van de aanbevelingen uit het rapport is dan ook het herstel van een natuurlijker waterregime in de Biesbos, waardoor het voedselaanbod voor bevers, waaronder waterplanten en pionierkruiden, zal toenemen. Een andere optie is het uitzetten van bevers in andere delen van Nederland. Een eer-

ste stap in die richting is het besluit van staatssecretaris Gabor om dit jaar bevers uit te zetten in de Gelderse Poort en later in de Duurse Waarden.

Zoals bij elk onderzoek roept dit onderzoek meer vragen op dan antwoorden. Er is nog een lange weg te gaan voordat we weten of het mogelijk is een levensvatbare beverpopulatie in Nederland te handhaven. Het volgen van de populatieontwikkeling in de Biesbos en daarbuiten is daarvoor mijns inziens noodzakelijk.

Dennis Wansink

Nolet, B.A., 1993. Terugkeer van de bever: herintroductie van de bever in de Biesbos. IBN-rapport 051, Wageningen. 99 pagina's. Te bestellen door overmaking van f25,- (BF 500) op Postbank 948540 van IBN te Wageningen onder vermelding van het rapportnummer.

Kleine marters en beheer

Heeft u ooit wel eens een lang sleepspoor met pootafdrukken van een zoogdier ernaast gezien, tientallen meters slingerend door het polderland-schap? Het boekje 'Kleine marters in de polder' neemt u mee op vijftien centimeter boven het maaiveld. Het spoor is getrokken door een bunzing, die een haas of konijn met zich meesleept. Dit boekje illustreert het leven van bunzing, hermelijn en wezel prachtig, maar is vooral gericht op het beheer: wat kunnen we doen om hen te helpen? Het hoofdstuk 'Aan de slag' maakt dat de lezer al wippend op zijn stoel aan de slag wil met het bouwen van marterhopen in eigen tuin, in naburig plantsoen of landschapselement. Voor zover het gaat om het agrarisch benutte landschap, lijkt me echter het omtrekken van bomen en het maken van stob-bewallen nog wat ver gaan, omdat ze de 'netheid' van de polder nu nog teveel verstoren.

Wat dat betreft had misschien beter ook aandacht besteed kunnen worden aan meer technische maatregelen, zoals het maken van glooiende oevers en zoogdierpassages en -tunnels; daarvoor wordt nu verwezen naar andere boeken. Voor maaiers, hakkers en nestkastbouwers bevat dit boekje echter veel handige tips.

Erica Koning

Jonker, N. & J.L.Mulder, 1994. Kleine marters in de polder. Uitgave van de Noordhollandse Zoogdierstudiegroep i.s.m. de VZZ en de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland. Te bestellen door f 7,50 (voor leden VZZ) of f 10,- (voor niet-leden VZZ) over te maken op postbank 203737, of resp BF 150 of 200 op rekening 000-1486269-35 van de VZZ te Utrecht.

Marterpassen II

Onlangs verscheen de tweede 'jaarbrieft', over 1993, van de Boomarter Werkgroep Nederland. Opnieuw een dikke bundel verslagen over de belevenissen van deze enthousiaste boommarterspeurders, gelardeerd met enkele andere verhalen. Hoewel de jaarbrieft, 'Marterpassen II', allereerst bedoeld is als communicatiemiddel voor de leden van de werkgroep onderling, is hij ook interessant voor andere roofdierliefhebbers. Centraal staan (voor mij) de waarnemingen die een week lang gedaan konden worden aan een nest jonge boommarters en hun moeder in Drenthe. Heel gedetailleerd

beschrijft Dick Klees de voorde-ringen die de jongen maken in klim- en springkunst, en hun reacties op langskomende mensen. Al lezende zie je als het ware de moeder over de zwiepende takken lopen en de jongen rond de stam klauteren. Ook spreken de bijeengesprokkelde meldingen van (mogelijke) boommarters in de kuststreek tot de verbeelding. Zou er nu echt sprake zijn van een populatie aldaar? Wanneer komt het harde bewijs in de vorm van een nestvondst of (liever niet) van een dood volwassen vrouwtje?

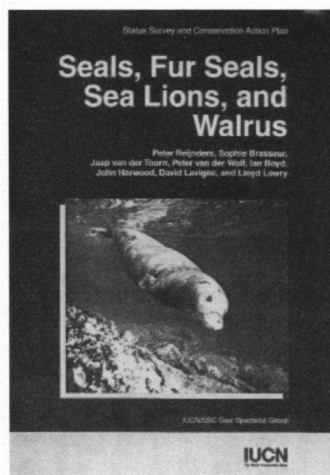
Jaap Mulder

Marterpassen II, jaarbrieft over 1993 van de Boomarter Werkgroep Nederland van de VZZ. Apeldoorn, 1994, 82 pagina's. Te bestellen door overmaking van f15,- (incl. porto) op postbank 203737 of van BF 300 op rekening 000-1486269-35 met vermelding van 'Marterpassen II'.

Internationaal plan zeehonden

De IUCN heeft onlangs een wereldomvattend actieplan uitgebracht voor de bescherming van bedreigde zeehonden. Het actieplan geeft een overzicht van de status van alle 34 soorten en 21 ondersoorten zeeleeuwen, walrussen en zeehonden. Daarbij wordt per soort ingegaan op morfologie, verspreiding, populatieontwikkeling, voedselrelaties, bedreigingen en beschikbare literatuur. De soortbeschrijvingen zijn voorzien van verspreidingskaarten en foto's. Volgens de IUCN-systematiek zijn 15 Rode lijstsoorten aangewezen, waaronder de mediterrane Monniksrob. De in de Benelux voorkomende gewone zeehond *Phoca vitulina* en grijze zeehond *Halichoerus grypus* behoren niet tot de meest bedreigde soorten. Het actieplan bevat aanbevelingen voor ecologisch onderzoek, regulering van de visserij, opzetten van kweekstations, gedragsbeïnvloeding van

dieren en regulering van predatoren. Het plan geeft, in de vorm van uitgebreide soortbeschrijvingen, een goed totaaloverzicht van de kenmerken van de diverse soorten. Daar-

door is het een zeer lezenswaardige publikatie, ook al is de betekenis voor Nederland en België beperkt.

Piet van der Reest

Reijnders, P., S. Brasseur, J. van der Toorn, P. van der Wolf, I. Boyd, J. Harwood, D. Lavigne & L. Lowry, 1993. Seals, Fur Seals, Sea Lions and Walrus. Status Survey and Conservation Action Plan. IUCN/SSC Seal Specialist Group, IUCN, Gland, 88 pagina's. ISBN 2-8317-0141-4. Het boek is te bestellen bij IUCN Publications Services Unit, 219 Huntingdon Road, Cambridge, CB3 0DL, United Kingdom, telefoon 00-44223277 (UK).

Zoogdiergids voor kinderen

Eind vorig jaar verscheen een aardig boekje over zoogdieren voor kinderen, getiteld *De kleine zoogdierengids*. Het boekje past in een reeks natuurboeken voor kinderen tussen 8 en 12 jaar (zo schat ik, het staat nergens vermeld). Eerder verschenen 'kleine gidsen' over vogels, insecten, bomen en planten.

In het door Willem Iven geschreven boek worden aller-

eerst enkele algemene aspecten van zoogdieren behandeld: bouw, zintuigen, leefwijze, voedsel, taal, wonen, ontdekken, gevaar en indeling in ordes. Deze hoofdstukjes zijn beknopt, maar geven toch vrij veel informatie. Er worden zelfs enkele 'moderne' ecologische principes vermeld, zoals het feit dat bij bestrijding van soorten als mol, muskusrat of vos de leeggevallen plaats weer door een soortgenoot wordt bezet. Een luchtige vorm van humor wordt niet geschuwd: zo wordt het 'burlen' van herten vergeleken met boeren laten. Op de laatste twee pagina's van het algemene gedeelte wordt een aantal eigenschappen van de 34 behandelde soorten in een overzichtstabel weergegeven. Hierbij past men symbolen toe die erg simplistisch aan doen. Zo lijkt de bever alleen gras, kruiden, knollen of wortels te eten. Het aantal jongen van de veldmuis (6-13) lijkt me wat overdreven; 3-8 is realistischer. Bij de hermelijn wordt de 'echte' draagtijd opgegeven, bij boom- en steenmarter de verlengde.

Na het algemene deel wordt dieper ingegaan op de soorten. Voor elke soort zijn twee pagina's gereserveerd: één met illustraties en één met illustraties en tekst. Helaas valt ook hier een aantal onvolkomenheden op, met name bij de vleermuisen. Zo trekken lang niet alle

vleermuisen 's winters naar het zuiden om in grotten te overwinteren. Het aantal soorten in ons land wordt op 15 gehouden, terwijl dat er officieel al 20 zijn. Hiervan worden er maar twee besproken, waardoor in de overzichtstabel de indruk wordt gewekt dat alle vleermuisen bij of in huizen leven. Bij de knaagdieren vind ik het een gemis dat de rosse woelmuis niet beschreven is. Bij de veld- en aardmuis staat wel een plaatje van door rosse woelmuis aangeknaagde hazelnootjes, terwijl zoiets van geen enkele andere soort weergegeven is. Dat de slechts plaatselijk voorkomende noordse woelmuis niet behandeld wordt kan ik me voorstellen. Toch was het noemen van de soort en de kwetsbare situatie ervan uit educatief oogpunt verstandig geweest.

Het is jammer dat er vrij veel onjuistheden en slordigheidjes in het boek staan, hetgeen voorkomen had kunnen worden door de VZZ in te schakelen. Voor een spreekbeurt of opstel biedt het boekje te weinig informatie; bovendien wordt niet doorverwezen naar andere boeken, tijdschriften of verenigingen. Ook het ontbreken van tips voor zelfwerkzaamheid, zoals het pluizen van braakballen, wat kinderen erg leuk vinden, is een groot gemis. Toch kan het aan kinderen prettig leesbare informatie bieden en bij hen de belangstelling voor zoogdieren aanwakkeren. Hierbij spelen de fris ogende en goed verzorgde lay-out en illustraties van Annie Meussen een belangrijke rol.

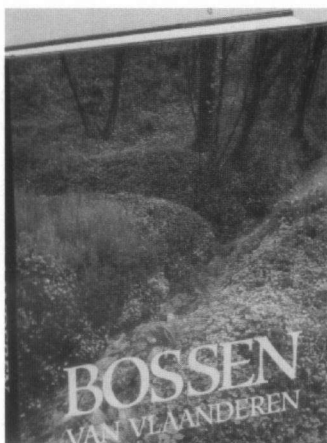
Rogier Lange

Iven, W. & A. Meussen, 1993. De kleine zoogdierengids. Ploegsma, Amsterdam, in samenwerking met Natuurmonumenten. 88 pagina's. ISBN 90-216-1405-7. Prijs f24,95 (BF 499).

Bossen van Vlaanderen

Dit prachtig uitgegeven boek verhaalt de verrassende cultuurgeschiedenis van het bos in het oude graafschap Vlaanderen. Het gaat in op de uiteenlopende manieren waarop onze voorouders het bos exploiteerden en beheerden en vertelt over de invloed die dit had op het uiterlijk van de bossen. Het wordt intussen als een standaardwerk beschouwd op het gebied van de 'Historische ecologie'. Een bespreking van dit boek hoort echter wel degelijk thuis in 'Zoogdier', omdat er ruim plaats is ingeruimd voor de zoogdieren. In het hoofdstuk Faunagebruik en -beheer (23 pagina's) komen ze uitvoerig aan bod. De nadruk ligt wel op de jacht, maar dat is begrijpelijk omdat dat nu eenmaal de schakel was tussen mens en zoogdier. Fascinerend is de geschiedenis van het voorkomen van de wolf in onze contreien. Vanaf de late middeleeuwen was er voor de wolf geen plaats meer, maar in tijden van oorlog kon hij weer oprukken omdat de mensen teveel met elkaar bezig waren en bovendien hele streken ontvolkt raakten. De strijd van de mens tegen de wolf wordt in het boek gedetailleerd behandeld. In een volgende Zoogdier leest U ongetwijfeld nog wel meer over de wolven van de lage landen.

Het boek is het resultaat van vele jaren intensief onderzoekswerk en veldonderzoek. Het is prachtig geïllustreerd met historische prenten en recente landschapsfoto's. Door de schat aan informatie is het uniek in zijn soort. Het werd in hoofdzaak geschreven door Guido Tack. Natuurfotograaf Georges Charlier verzorgde de uitstekende foto's. 'Bossen van Vlaanderen' is een uitgave van het Davidsfonds Leuven en gemaakt in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap, Bestuur Monumenten en Landschappen en uitgegeven met de

steun van de Kredietbank/Stichting Leefmilieu.

Robin Vanheueverswijn

Tack, G., P. van den Bremt & M. Hermy, 1993. Bossen van Vlaanderen. Leuven, Davidsfonds, 320 pagina's. Verkrijgbaar in de boekhandel voor BF 2950 (ongeveer f 150,-).

Gemeentelijk welzijnsbeleid voor dieren

In een recent verschenen nota vraagt de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren aandacht van de gemeentes voor het welzijn van dieren. De Nota bevat aanbevelingen voor het gemeentebestuur voor huisdieren, dierattracties, opvang van dieren, landbouwhuisdieren, proefdieren, jacht, sportvisserij en als schadelijk aangemerkte dieren. Ook wordt ingegaan op de rol van de gemeente bij het beheer van in het wild levende dieren. Gemeentes worden daarbij aangespoord te inventariseren welke dieren binnen de gemeentegrenzen bescherming verdienen. Ze dienen voorts in hun ruimtelijk orderingsbeleid aandacht te schenken aan de ontwikkeling van een ecologische infrastructuur. Diervriendelijk gedrag moet door middel van regelgeving worden bevorderd. De nota bevat veel praktische tips waar gemeentelijke diensten, maar ook de

burger, wat mee kan doen. Een aanrader dus voor hen die zich in hun directe omgeving actief voor dierenbescherming willen inzetten.

Piet van der Reest

Uyl, A. den & J. Dobbe, 1993. Aanbevelingen voor een gemeentelijk welzijnsbeleid voor dieren. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, Den Haag, 49 pagina's. Verkrijgbaar bij Dierenbescherming Nederland, Postbus 85980, 2508 CR Den Haag, telefoon 070-3423423 (NL).

Penningmeesters gezocht

De Stichting Vleermuisbureau (SVB) en de Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN/svo) zoeken ieder een penningmeester. Deze stichtingen houden zich bezig met de bescherming van vleermuizen en werken nauw samen. De Stichting Vleermuisbureau verricht gegevensinterpretaties, inventarisaties en onderzoek voor derden tegen vergoedingen. De VLEN/svo voert projecten uit op basis van subsidies. De VLEN/svo zoekt een penningmeester die zich zowel bestuurlijk als boekhoudkundig wil bezighouden met het werk van de stichting. De SVB is op zoek naar een penningmeester die zich uitsluitend bezighoudt met het (financiële) bestuur. De SVB heeft reeds een persoon die de boekhoudkundige zaken verricht.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot Jan Buys (VLEN/svo), 08389-17549 of Peter Albers (SVB), 08370-27093. Schriftelijk: Postbus 190, 6700 AD Wageningen.